

Miközben Mericsné Várhelyi Éva megkért, hogy adjam át a Bod Péter Országos Könyvtárhasználati Verseny Pest megyei fordulóján első helyezést elért diákjának a jutalmat, arra gondoltam, milyen jó lenne egy díj a könyvtártámogató, oktatástámogató intézményvezetőnek, fenntartónak.

A diákok műsorában olyan alkotások szóltak meg, amelyeket a könyvtáratórára maguk írtak. Az írások a könyvek, az olvasás és a könyvtár világáról szóltak: bármennyire hihetetlennek tűnik is, dicsérőleg, értéként tekintve e fogalmakra, tevékenységekre.

A megnyitón nemcsak az intézmény diákjai, tanárai, de a község könyvtáros közösségének képviselői is jelen voltak. Jó volt látni, hogy tiszta szívből együtt örülnek a könyvtár létrejöttének. A könyvtár berendezését az önkormányzat állta. Örömmel figyelhettük, ahogy a funkcionális terek – amelyek minden kis centiméternyi területet kihasználva, bámulatos leleményességgel jöttek létre – megtelnek olvasókkal. A tanári kutatómunkának éppúgy van tere, mint a legkisebbeknek.

Távozóban hallottam, amint a tanár kollégák mondják: „Nem baj, hogy itt maradtunk beszélgetni? Olyan ritkán találunk erre ilyen jó helyet...”

Kívánom, hogy mind többen érezzék ezt így az új iskolai könyvtárban! ■

Egy életmű koronája: a kronológia

Amint kézbe vehettem a külön-külön is, együtt pedig ugyancsak súlyos három kötetet, rögtön hozzáfogtam a vállalt recenzió, inkább méltatás megírásához. Azt tartom, hogy a mai közlési technológiák mellett semmi nem indokolhatja a több hónapos, (egy/fél/negyed)éves csúszást az ismertetésnél. Persze nem először találkoztam Gerő Gyula kronológiájával.

Gerő Gyula mióta „hajlamai(m)nak megfelelőleg” (Szabó Ervin) könyvtárosi pályára lépett, mindig a magyar könyvtárügy „sűrűsödési pontjain” tevékenykedett, ott, ahol a legfontosabb dolgok történtek, vagy ahonnan ezekre leginkább rá lehetett látni. Mélán soroljuk a magyar könyvtárosok legjobban értesültjei, legtöbbeket ismerői, a hazai könyvtári történések legjobb tudói közé. Ezek és kiváló kapcsolatai kortársaival, hozzájárultak ahhoz, hogy – bár Bereczky László közölte az első könyvtári kronológiát 1970-ben a Könyvtári Figyelőben – Gerő Gyula legyen a kronológiai munkálatok legfőbb szervezője és közreadója. (A mostani kiadványban gondosan összefoglalja a mű előzményeit, itt nincs szükség elsorolásukra. Ezért is kár volt elhallgatnia, hogy Somogy, Vas, Veszprém megyék kiadványban/évkönyvben már közöltek kronológiát az ő összeállításában, kipróbálásként.) Gerő Gyula olyan tulajdonságai kellettek a kronológiához, mint pl. a „megörökítő hajlam” (újságírói véna), a kitartó, néha a makacsságig menő, helyenként a rámenősséget súroló (ez túlzás, az ő finoman férfias jellemétől távol áll!) célratörés. Meg szorgalom, pontosság, szakértelem, körültekintés – még hosszan sorolhatnám.

Bereczky László közlésétől kezdve, beleértve a Gerő Gyula által a kronológiák közé okkal besorolt, a kitüntetett pályatársak adatait tartalmazó Könyvtári Figyelő különszámot és az említett megyei kiadványokat, az összes kronológiai jellegű adattárat lemásoltattam magamnak vagy megszereztem – és

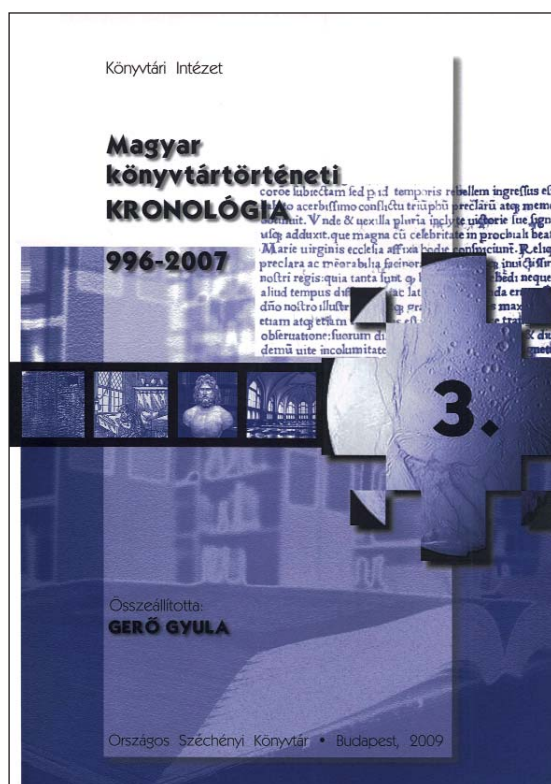
negyven éve használom. Beleértve a Magyar Könyvtárosok Egyesülete ötven évének kronológiája. 1935–1985 című kötetet is. (Szerk. Kovács Dezső. Bp. 1985. 60 p.) Lehet, nem mindennap (de volt, amikor napjában többször is) használtam; felhasználtam gyakorlati tevékenységemben, oktató munkámban, írás közben, előterjesztések készítésekor stb. – minden olyan esetben, amikor a pontos tényközlés, a megbízható állítás fontos volt. Jóleső érzés számomra, hogy néha adatközlő, egyszer-kétszer pontosító lehettem. Ennek kapcsán bepillantottam a műhelymunkába, az előálló nehézségek megoldásába. Szinnyi, Gulyás, Szabó Károly és más nagy elődök munkáját más módon folytató műhelyben adatszerző trükköket, a kronológiához elengedhetetlen pontos és mégis takarékos, feszes fogalmazást, a többoldalú megerősítés módjait is tőle tanulhattam. Ez a 32 éves sziszifuszi munka, meg az írói véna, az utókor számára a történelem megörökítésének szenvedélye, az 1950-től írt feljegyzések tették nemcsak a kronológia letéteményesévé, de a körzeti és megyei könyvtárak időszakából máshonnan nem ismertek krónikásává is. Nem véletlen, hogy történészeket megszegyenítő módon szorgalmazta a történelmi és történetírást, hangoztatta szakmánk történetorientáltságát, a történelmi látásmód szükségességét. Ismerem ötkötetes kézikönyvünk készítési folyamatát, részt vehettem benne. Elfogult vagyok vele, fel tudom mérni értékét. Mégis legalább annyira vártam a kronológia megszületését is. Nélkülözhetetlenségét volt szerencsém az előzményváltozatokban s elektronikus adatbázis változatban is megismerni, igénybe venni.

A hazai történetírás jó évszázada tette meg a kronológiakészítés első lépéseit. A történelmi segédtudományokat áttekintő kézikönyv a kronológiát az időszámítás nehézségein átsegítő eszközként ismerteti. A négykötetes Magyarország történelmi kro-

nológiájának főszerkesztője, Benda Kálmán vállalkozott elsőként az 1970-es évek kezdetén, hogy beavasson bennünket a kronológiakészítés módszertanába. A Google segítségével végzett hevenyészett tájékozódásom azt mutatja, hogy az utóbbi években fellelő a kronológiakészítés. Sajátosan akkor, amikor paradox módon a mindennapokban és a közéletben a történelmi pontatlanság és a történelmi távlatokban való gondolkodás hiánya a szembetűnő. Olyan korban, amely kevéssé becsüli (és büszkén nem ismeri!) az elődöket, amikor divattá vált az előtünk jártak emlékezetünkből való törlése. Kérkedés tárgya, hogy az elődökről ki tud kevesebbet. Amikor a legtöbben azt hiszik, legalábbis el akarják hitetni, hogy a történelem velük kezdődik. Legalább a könyvtárosok ne tegyék ezt! Legalább mi mutassunk példát múltunk és elődeink megbecsülésében!

Gerő Gyula 1949. augusztus 20-a óta levezetett az Országos Könyvtári Központtal, 1950 márciusában a Népművelési Minisztérium munkatársával, 1950. április 5-én kelt (60 éve!) az első bejegyzés naplójába a kaposvári olvasóterem életéről (könyvtáros pályájának kezdete!). Szerintem akkor elhatároz(hat)ta, hogy e szakma krónikása lesz. (Gyanúm, hogy más feljegyzései is vannak, egy részüket a körzeti és megyei könyvtárak kezdeteire emlékezve tette közé – s bármilyen jó a memóriája, gyanúsán pontosak az emlékeiből előhalászottak!) 1950 augusztusában már a híres Máramaros úti könyvtárosképző iskola hallgatója volt, majd 1950. december 11-én áthajózott Bajára, és még aznap letette a hivatali esküt a városházán, mint a városi könyvtár vezetője. Innen már csak központi helyen: Népkönyvtári Központ és utódai, majd a Könyvtáros szerkesztői asztalainál találjuk – szóval ahol a könyvtárpolitikát csinálták, a könyvtárügy dolgai eldőlték. (A továbbiak összefoglalását l. a Ki kicsodában.)

*

A hatalmas munka könnyen bemutatható. Tartalomjegyzéke a 3. kötet végén 8 soros – ide is másolom. 1. kötet: Előszó + Foreword + Kronológia I. 1996–1983; 2. kötet: Kronológia II. 1984–2007 + A rövidítések jegyzéke; 3. kötet: Személynevek mutatója + Intézmények, szervezetek, települések, földrajzi egységek mutatója + Tárgymutató. Vagyis az 1-2. kötet az adattár (magyar és angol előszóval és rövidítésjegyzékkel), 960 lapnyi terjedelemben. (1983-ig jutva a kötet 500 lapos lett, 1983–1984 nem korszakhatár,ilyent bölcsen nem alkalmaz, a terjedelem indokolta a megszakítást.) Napjainkhoz közeledve, érthető okokból, az adattár mind gazdagabb, részletesebb. A harmadik kötetben található a példaszerűen megválasztott mutatók – mindegyik előtt pár soros használati útbaigazítás. (A szerkesztői figyelmes-ségre jellemzően, mindegyik kötet végén üres lapok feljegyzések, kiegészítések, esetleges javítások számára – bár ez utóbbiakat célszerűbb a megfelelő helyen megtenni.)

Az „összeállító” előszavában – a tőle megszokott korrekt gondossággal – leírja az előzményeket, Bereczky László közlésétől indítva. Leírja 32 év munkájának szikár történetét. Már a Könyvtáros 1978. évi 6. számában olvashatók az adatgyűjtés és -közlés szempontjai, ezek a későbbiekben jórészt igazolódtak,

keveset bővültek. (Bár elejétől, most is, hangsúlyozta a szerkesztő, hogy a használat módosíthat ezeken.) 1978-ban megfogalmazódott egy felhívás, mely alig teljesült: „Jó lenne, ha az országos eseménynaptárat helyi kronológiák egészítenék ki, a könyvtári évkönyvek vagy híradók folyamatosan közölnének helyi (szakterületi, megyei) eseménynaptárakat, amelyek együtt hézag nélküli rendszert alkotnának.” (359. p.) Sajnálatosan nem ezek dúsították az országost, hanem abból kaptak vissza a helyiek – ha kértek. Bár valószínűleg számottevő hiányok aligha akadnak, bizonyára az összeállító (én szívesebben szerkesztőnek, szerzőnek nevezném!) is biztosabb lehetne dolgában, ha készültek volna, sőt rendszerbe álltak volna helyi kronológiák.

A több mint 16 ezer eseményről, csaknem 4700 személyről, 3050 intézményről, szervezetről, közületről, vállalkozásról stb. közölt adatok (ahol lehetett napra) dátumokhoz kötöten olvashatók. Nem alkalmaztak tételszámozást, s meglehetősen papírtakarékos módon a mutatókban is dátumok szerepelnek. A szokott tétel- vagy lapszámozás semmitmondó volta helyett, itt igencsak informatív és útbaigazító módon, az összes időpont közlésével nagymértékben segítik a használót időben elhelyezni a keresést. A jó könyvtáros(ok – Rácz Ágnessel együtt) mintaszerű és sokrétű mutatókat készített(ek), melyek igencsak megkönnyítik az adatsorok használatát, a visszakeresést.

A névmutató névváltozatokat is közöl, s utal a többire; az intézményi mutató megadja a névváltozatokat; jó, hogy az intézményekről szóló adatok mindig az adott időszak hivatalos nevével találhatók, de mindegyiknél utalnak előzményekre, névváltozatokra. A településnév összehozza az intézményeket, szervezeteket (természetesen Budapest kivételével), és könnyen lehet keresni adatokat pl. egy földrajzi vagy közigazgatási egység történetéhez. A tárgymutató kiegészíti a személyi, intézményi, szervezeti, földrajzi egységek mutatóját. „Egy témakör átfogó tanulmányozására szántuk.” Itt találhatóak konferenciák, értekezletek, tanácskozások dátumai, egyebek közt könyv- és sajtótörténeti, a könyvtári szaksajtó, könyvtárosképzés, könyvtárépítés, kistelepülések könyvtári el-látása, kitüntetések stb. tárgyszavak.

Méltatást írok, nem kritikát. Nem akarok kákán csomót keresni. Ezért csak említem, hogy a megyei könyvtárak (általában) mellett kár volt a községi, járási és városi könyvtárakat összevonni települési könyvtárak tárgyszó alatt. A kitüntetések tárgyszó is túl kövérré hízott; miközben a Kertész Gyula-díj és a Hungarnet-díj önálló tárgyszó, a Szabó Ervin-emlékérem, a Széchényi- és a Szinyei-díj elvész a tömegben.

Mostantól kezdve nélkülözhetetlen és kötelező a Magyar könyvtártörténeti kronológia használata intézménytörténet írásakor, az intézmény múltját bármily csekély mértékben tárgyaló kötet, tájékoztató kiadvány közreadásakor, honlap szerkesztésekor, nekrológ, kitüntetési javaslat stb. megírásakor. Használjuk ismereteink (meg)erősítésére, cáfolatára, kiegészítésére, használjuk bizonyításra, érvelésre. Használata gondolatokat, kutatási ötleteket, akár innovációt indíthat el – jelezve azt, hogy nemcsak a múltba nézéskor/révedéskor, hanem a jelen és a jövő megoldásában is segít/het!

Mostantól nem jelenhet meg adatszegény vagy téves adatoktól terhes ún. történeti munka, de akárcsak eszmefuttatás sem a múltból. A kronológia hitelesíti az adatokat – ami nem jelenti azt, hogy kutatások eredményeként nem kell erősíteni, netalán cáfolni, de amíg bizonyítottan hitelesebb adat nem kerül elő, ez minősül kanonizált ténynek, ismeretnek. Mi teszi hitelessé? Hát mindenekelőtt Gerő Gyula! Az ő szakmai hitele, gondos kutató és utánajáró, a megerősítésig kételkedő és bizonyosságot kereső, sok évtizedes szerkesztői tapasztalata. És hitelesítik mindazok az adatszolgáltatók, akiknek köszönetet mondott. Aki tévedésen, hiányon tetten éri – ez sem nem mulasztás, sem nem felelőtlenség részéről! –, igazítsa, egészítse ki! Egy kutatónál, könyvtárosnál minden lexikon, adattár, bibliográfia stb. tele van javítással, kiegészítéssel. (Könyvtári könyvet összefirkálni nem, de munkaesközt nemcsak szabad, kötelező javítani!)

Persze a kronológia nem pótol sem Ki kicsodát (bár úgy tudom, Gerő Gyulának van ilyen gyűjtése is), sem életrajzi lexikont – vagyis belőle teljes nem, csak töredékes pályakép vázolható. (A halálozás közlésekor

közöl is tömör pályaképet. Bár helyesen a névmutató sem közöl életrajzi adatokat.) Ugyanígy nem pótol bibliográfiát sem. Azt a kutatóknak kell összeállítania.

A kötet mintája annak, miként lehet hagyományos, írott és életrajzi forrásokra épülő anyaggyűjtésnek és modern számítógépes technikának az összekapcsolásával a rendszerezést és visszakeresést elősegítő adatbázist létrehozni, azt ismételtlen ki nyomtatva maradandót alkotni. Vannak dolgok és források, melyek nem avulnak el és nem kerülhetők meg. Végül megszületett a hagyományos nyomtatott változat, de háttérben ott áll az adatbázis, mely megfelelő keresőparancs megadásával, kérésre bizonyára készíti gyorsan és pontosan olyan adat sorokat megrendelőjének, amelyek a mégolyan nagyszerű felépítés és mutatórendszer segítségével is nehézkesen lennének megoldhatóak. Tudom, kipróbáltam, igaz még nem volt nyomtatott változat, s kaptam bizonyos korszakokról, szűkebb-tágabb témakörben 30–50 lapnyi összeállításokat.

A kötetek borítóját Gerő Éva posztumusz jegyzi – öregbítve könyvtáros kiadványok, lapok szép, kifejező megformálásában szerzett amúgy is tiszteletreméltó hírnevét. Gondolatai mögé nem láthatok, de számomra – a tetszetős tipográfia mellett – a kötetek borítóján a modern könyvtári polcrendszerre helyezett kéziratos szövegrészlet jelöli az időt; az egyes köteteket átfogó jelképes szalagra másoló- és nyomdászmuhelyek, könyvtár-belsőkerültek kerültek, s mindezt a(z) idő fogaskereke hozza mozgásba. (A fogaskerekeken a kötetszámozás.)

A legendás szerkesztő Gerő Gyula, a szívvel-lélekkel könyvtáros, művével megkoronázta életművét, felkészültségét bizonyítva legjobb formáját hozta. Vörösmarty szavait felhasználva köszönöm meg személy szerint is Gerő Gyula „áldomásodat, ez jó mulatság, férfi munka volt”! ■

Magyar könyvtártörténeti kronológia
1996–2007.

Összeáll. Gerő Gyula

Közreműk. Rác Ágnes. 1–3. köt.

Országos Széchényi Könyvtár, Bp. 2009.

960 + 355 p.

KÖNYVTÁRI LEVELEZŐ/LAP

XXII. évf. 2010. 3. szám

Kiadja
az Informatikai és Könyvtári Szövetség
az Oktatási és Kulturális Minisztérium
és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával

Örökös szerkesztő: Fejős László
Felelős kiadó: Fodor Péter
Főszerkesztő: Fülöp Ágnes (kl@oszk.hu)
Nyomdai előkészítés: Cz. Tóth János

Szerkesztőség:
1827 Budapest, Budavári Palota F épület
Tel./fax: 331-1398

Megjelenik évente tizenkétszer
A megrendelőknek befizetési csekket vagy számlát küldünk
Egy szám ára 520 Ft
Éves előfizetési díj áfával és postaköltséggel együtt 6200 Ft
Nyugdíjasoknak és könyvtár szakos hallgatóknak 2600 Ft
HU-ISSN 0865-1329

www.epa.oszk.hu/kl

Készült az Inkart Kft. nyomdájában
Felelős vezető: Somogyi Sándorné

OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS MINISZTERIUM

nka
Nemzeti Kulturális Alap